

МІНІМАЛЬНИЙ СУСПІЛЬНА НЕОБХІДНІСТЬ

З 5 квітня набрав чинності Закон України № 191-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)», ухвалений Верховною Радою України 12 лютого цього року. Він, як відомо, спрощує процедуру започаткування та ведення господарської діяльності, скорочує дозвільні і погоджувальні процедури, зменшує вплив державних органів на діяльність суб'єктів господарювання, підвищує рівень захисту прав інвесторів, удосконалює механізм фінансування діяльності органів Державної реєстраційної служби.

Втім, разом із довгоочікуваними прогресивними змінами, які стали для підприємництва ковтком свіжого повітря, є у цих новаціях те, що викликало неоднозначну оцінку сільгоспвиробників, експертів, ба й самих законотворців. Йдеться про норму закону, яка запроваджує мінімальний семирічний термін оренди ділянок сільськогосподарського призначення для ведення товарного сільськогосподарського виробництва, фермерського та особистого селянського господарств.

Що спричинило протилежний розліт думок? Чому це правове нововведення оцінюють з протилежних позицій навіть обранці однієї партійно-політичної крові?

Відповісти на ці запитання даємо змогу вам, читачі, ознайомившись з думками наших співрозмовників.

ЩО КАЖУТЬ ЕКСПЕРТИ...

Віталій ЛЬВОВ,
фермер, віце-президент
Союзу сільськогосподарських обслуговуючих
кооперативів України

— Така поправка в цілому може відіграти і позитивну роль. Скажу на прикладі свого фермерського господарства, якому вже 23 роки. Спочатку я укладав з власниками паїв угоду оренди 2 тисяч гектарів землі на 5 років. Потім ці угоди переукладав на 15 років. Усі мої орендодавці, до одного — без агітації, без принуки — погодилися на ці умови. Це багато про що говорить. Зважаючи хоча б на те, що по сусідству зі мною агрохолдинги укладають з людьми угоди на 25 і навіть на 49 років, передбачаючи у своїх нібито типових угодах оренди такі правові поправки, які практично унеможливають дострокове «розлучення» орендаря з орендодавцем.

Верховна Рада ухвалила в першому читанні законопроект про сімейні фермерські господарства. Тому вже нині у типовому договорі оренди земель сільгосппризначення, а ще краще — окремою законодавчою нормою слід узаконити таке: якщо орендодавець створює сімейне фермерське господарство як фізичну чи юридичну особу, то він має право, попередивши орендаря за півроку-рік, розірвати договір оренди. А інакше це однозначно порушення прав власників паїв.

Річард РОЗВАДОВСЬКИЙ,
керівник проекту
«Агро-Львів»
(Республіка Польща)

— Не думаю, що мінімальний строк оренди сільгоспземель є дуже помічним для України. Скоріше навпаки: якщо запроваджує такий механізм, очевидно, збільшить кількість «неформальних», а, простіше кажучи, «тіньових» механізмів оренди. І від того нав'яжуться нові тяжкі вузли проблем. Наш проект підтримує понад сто дрібних і середніх фермерів. Такі фермери мають в обробці в середньому 50 гектарів ріллі. І працюють здебільшого на межі виживання — з нинішніми податками та сумною практикою різноманітних перевірок. Сьогодні вкрай необхідно максимально спростити процес реєстрації оренди, який надміру важкий для фермерів.

Скільки треба платити за оренду?

Думаю, тут Україні цілковито знадобився б досвід Польщі: там оплата оренди прив'язана до вартості пшениці. Тоді не виникає проблем з інфляцією, девальвацією і т.п. Мінагрополітики, скажімо, фіксує біржову вартість пшениці на даний рік — вона і є базою для розрахунків орендарів з орендодавцями.

ТЕРМІН ОРЕНДИ СІЛЬГОСПУГІДЬ: ЧИ ПРИВАТНИЙ ІНТЕРЕС?

Олександр МУЛЯР,
аналітик з питань
аграрної та земельної
політики

— Мінімальний термін оренди порушує баланс між орендодавцем і орендарем. Звісно ж, на користь останнього. Довший термін оренди можна забезпечити іншими шляхами — і не конче законодавчим регламентуванням. Повинен бути баланс інтересів, натомість землевласники не мають жодного зиску, здаючи землю у тривалу оренду. Ми пересвідчилися в цьому, ретельно вивчивши умови довго- і короткострокової оренди в різних регіонах країни. Маю всі підстави стверджувати: прямої залежності величини орендної плати від тривалості оренди в наших типових і «нетипових» договорах немає. Ті, хто здали свої наділи орендарям на 5 років, отримують такий же дохід, як і орендодавці, котрі наважилися підписати угоду з орендарем на 25 років чи й на довше.

Наша аналітика договорів оренди, починаючи з десятилітньої давнини, свідчить: з кожним роком у нових угодах фіксується щораз вища орендна плата. Впливає, звісно, інфляція, але й конкуренція теж. Тобто довгострокова оренда нині фактично не вигідна землевласникам. Тому адміністративно-примусове встановлювання нижньої межі терміну оренди, як на мене, не має нічого спільного із задекларованою законом «дерегуляцією». Не адміністративно, а передовсім економічно слід схилити орендодавця до тривалого, довготермінового партнерства. Скажімо, прогресивною шкалою орендної плати: довший термін — вищий відсоток. Або ж унормувати вимогу частіше переглядати умови виплати власникам зданих в оренду сільгоспмаєв. Правова новація фактично обмежує в правах 7 мільйонів власників паїв.

Є ще одна проблемна перспектива цього правового новотвору. Уряд декларує підтримку малому та середньому агропідприємству. Розвиток його напевне ж передбачає розширення землекористування. Але за рахунок чого, якщо земля тепер буде у тривалій оренді? Хіба ми готові нині отак консервувати землекористування — не зорганізувавшись в ефективному товарному виробництві на селі? Ні. Тому в механізмі оренди сільгоспземель має домінувати здорова конкуренція і гнучкість.

Павло КУЛИНИЧ,
юридичний радник
проекту «АгроІнвест»

— Попри те, що цей закон справді довгоочікуваний, норма про мінімальний термін оренди негативно вплине на розвиток земельних відносин. Передовсім, вона є прикладом нечесності у законотворенні. Запровадження мінімального терміну оренди земель сільгосппризначення донедавна опрацьовувалося в кількох законопроектах. 7, 9, 10, 14 років... Але всі ці законопроекти в різний час було відхилено. Тому ініціатори цих норм пішли на хитрість, вирішивши банально «проштовхнути» таку сумнівну норму через законопроект, нині безспірний, — про дерегуляцію. Наче на посміх: у такому законі — цілковито протилежна за суттю норма, про звичайнісіньку «зарегуляцію», яка істотно звужує свободу вибору учасників орендних земельних відносин. А відтак прямо порушує Конституцію України, зокрема, її 22-гу статтю, яка не допускає звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод при прийнятті нових або внесених змін до чинних законів.

Нинішній закон вносить просто-таки радикальні зміни до статті 15 Закону про оренду землі, яка містила перелік істотних умов, що зарегульовували орендні відносини. Простіше кажучи, дитина вихлопується з водою. Тепер у договорі оренди передбачатиметься лише земельна ділянка та розмір орендної плати. Власник землі, орендодавець позбавляється механізмів контролю за використанням орендарем його власності. І що ж тепер? У власників паїв заберуть землю щонайменше на 7 років, при тому вони, орендодавці, позбавляються правових механізмів контролю якості землі. Тим часом держава ліквідує свою сільськогосподарську інспекцію, яка здійснювала державний контроль за використанням та охороною земель. Частково повноваження передаються Державній екологічній інспекції, але ж вона переймається передовсім своїми «профільними» проблемами, не вельми заглиблюючись в нюанси земельних відносин. Сівозміни цим же законом фактично скасовуються. Що у підсумку? Якщо цей закон запроваджує на повну силу, ми, можливо, через 7-10 років засиплемо Європу зерном і заллемо олією, але собі і своїм дітям залишимо нездоланну біду — дошенту деградовану землю.

Микола ОРЛОВ,
керуючий партнер
юридичної фірми «ОМП»

— Яж ніяк не є прихильником лівої риторики про безальтернативність державної власності на землю, але при тому візьму на себе сміливість ствердити: маємо низку доленосних питань у сфері земельних відносин, відповіді на які може дати лише і саме державне регулювання. Із цією правовою новацією ми потрапили у традиційну суто українську пастку: якщо не вміємо відпрацювати ефективний механізм регулювання — давайте скасуємо геть саме регулювання. Розпишемося у своїй нездатності як державні мужі, зате всім стане легше. На мій погляд, усі ці новації у сфері орендних відносин мають за мету одне: знову розтягнути до безкінеччя реформування земельних відносин. Ми майже щороку «під ялинку» продовжуємо мораторій на ринок сільгоспземель. А відтак зробили мільйони людей заручниками цієї несправедливості. Адже чимало землевласників, очікуючи ринку землі, воліють укладати договори оренди на рік-два. І що ж? Тепер закон їм і цього не дозволить.

ЩО КАЖУТЬ ЗАКОНОТВОРЦІ...

Олександр БАКУМЕНКО,
народний депутат
(фракція партії
«Блок Петра Порошенка»)

— Законодавче запровадження мінімального строку оренди — дуже правильне і необхідне рішення. Це дасть змогу орендареві запровадити сівозміну, відтак не виснажити, а примножити родючу силу землі. Сім років — це необхідний мінімум. А ще краще, щоб це було 10, 15 років — щоб сільгоспвиробник був зацікавлений зберегти землю.

Побоювання, що ця норма відтермінує ринок землі, зайві. Одне з інших не в'яжеться. Ринок — це один з елементів обігу землі. Для того, щоб запровадити земельний ринок, необхідно ухвалити низку законів, упорядкувати земельний кадастр, ретельно виписати всю нормативну базу... Можливо, передбачити переважне право орендаря на придбання орендованої землі... Я до цього ставлюся цілком спокійно. Росія відпустила ринок землі, і попри побоювання чи перестороги ціна на землю впала. Тому головне — мати нормальне прозоре законодавство, яке захищало б права, зокрема, і власників паїв.

Володимир ЛИТВИН,
народний депутат
(група «Воля народу»)

— Семирічний мінімум оренди сільськогосподарських угідь навряд чи допоможе розвитку фермерства і малого сільгосп-підприємництва, оскільки в аграрному секторі існує стійка тенденція до монополізації землі. Відсутність контролю, безсилість влади може обернутися тим, що орендарі по-хижацькому виснажуватимуть землі, і це стане величезною проблемою для України. Тим більше, що світ нині поглядає на наші земельні ресурси. Тому все залежатиме від рівня культури і рівня відповідальності. Встановлений законом мінімум — це теж до певної міри видимість норми. Маю чимало скарг моїх виборців, які нарікають на те, що їх примушують підписувати договори оренди їхніх земельних паїв щонайменше на 15 років.

Григорій ЗАБОЛОТНИЙ,
народний депутат
(фракція партії
«Блок Петра Порошенка»)

— Категорично проти узаконення мінімального терміну оренди землі для ведення фермерського господарства та ОСГ. З агрохолдингами ситуація дещо інша. Я все життя пропрацював у сільському господарстві і можу запевнити: у цій галузі дуже багато часу і затрат відбирає незавершене виробництво. Десь 60-70 відсотків. І якщо запровадити мінімальний термін оренди 3 чи 5 років, то за 3 роки ніколи орендар не поверне тих затрат, які вклав, навіть якщо це буде серйозний інвестор і першокласний організатор виробництва. Якщо орієнтуватися на прибутки і не виснажувати землю, треба щонайменше п'ятирічку, щоб вийти лише на компенсацію власних затрат. А вже нормально, щоб отримати прибуток і формувати сівозміну (тим паче в районах, де непрості ситуація з ґрунтозахисними сівозмінами) — має запрацювати «семи-» чи й «восьмипівка».

Тому семирічний термін мінімальної оренди сільгосп-угідь вибрано не випадково. У нас навіть ґрунтово-кліматичні умови повторюються приблизно раз у сім років: десь 2 роки сприятливі для сільського господарства, 3 роки помірні і 2 роки — несприятливі для ниви. Саме оті помірні 3 роки із семи, якщо орендар працюватиме ефективно, дадуть йому змогу розраховувати на розширене виробництво — за рахунок прибутку.

Анатолій МАТВІЄНКО,
народний депутат
(фракція партії
«Блок Петра Порошенка»)

— Щодо узаконеного мінімального терміну оренди земель для ОСГ, вважаю, що цю норму треба вилучити, внівши відповідні зміни до закону. Це мають бути угоди фізичних осіб, на які не поширюється орендна часова «мінімалка».

Як на мене, запровадження мінімального терміну оренди не обмежує права власників і тим паче не суперечить чинній Конституції. Закон нікого з власників паїв не примушує приймати умови орендаря. Це справа добровільна: хочете — укладайте угоду, не хочете — не укладайте. Використовуйте свої паї спільно, домовляйтеся про одноразову послугу — засіяти вашу ниву і зібрати врожай. Але якщо йдеться про оренду, яка гарантує розвиток товаровиробника, компенсацію його затрат... Цей закон треба невідкладно доповнити нормами, які вводять відповідальність орендаря за збереження родючості землі. Якщо орендар покращує рілля, держава повинна його стимулювати — можливо, за рахунок певного відрахування у спеціальний фонд від орендної плати. Адже орендар поліпшує власність орендодавця, його потенційний капітал.

Сергій МІЩЕНКО,
народний депутат
(позафракційний)

— Від своїх виборців постійно чую нарікання на орендарів. Найперше — від тих селян, які уклали довгострокову оренду. Бо ці не проіндексовані 1200 гривень, які вони отримують рік у рік як орендну плату — 5, 7 чи й 10 років поспіль, — уже давно строжила інфляція. Більший чи менший порятунок, коли орендарі видають селянам на пай зерно: його ще хоч якось можна збути за новими «інфляційними» цінами. Але це нині теж не заохочується цим таки законом.

Не сумніваюся: цю законодавчу новацію втілено на угоду великим гравцям аграрного бізнесу. Це ініційовано і «проштовхано» їхніми лобістами у Верховній Раді, як кажуть, «з-під поли», розраховуючи на те, що депутати не помітять цієї новації у величезному масиві поправок, проголосують. Скажу як правник: це чистої води шахрайство. А узаконення мінімального терміну землі під ОСГ вважаю правовим нонсенсом. І буду невідкладно ініціювати законопроект про відміну цієї норми.

Аркадій КОРНАЦЬКИЙ,
народний депутат (фракція
партії «Блок Петра Порошенка»)

— Ця узаконена норма жахлива! Це «Юрїїв день» для селян! Ніяких мінімальних термінів оренди не повинно бути. Треба негайно ухвалювати інший закон, який би вилучив цю норму. Для того, щоб договори оренди уклалися на багато років, потрібно зацікавлювати орендодавців економічно, а не вирішувати це суто адміністративними обмеженнями. Це антиконституційна норма, яка не має права на життя.

Віктор БАЛОГА,
народний депутат
(позафракційний)

— Як на мене, термін оренди землі — питання другорядне. Скажу ширше. Якщо влада хоче запровадити ринок землі — Бог у поміч! Але давайте ухвалимо рішення, що гектар ріллі можна продати за таку-то мінімальну ціну. Тому що ті, хто сьогодні активно грає у великому аграрному бізнесі, це люди, яких ми всі знаємо в обличчя. Переважна більшість їх, хто має в обробітку по 500-600 тисяч гектарів землі, нині на високих державних щаблях, у владі. Вже сьогодні треба на законодавчому рівні створити такі умови, щоб чужі чи й наші грошовиті мішки не скупили українську рілля оптом чи гамузом.

Михайло ПАПІЄВ,
народний депутат
(фракція політичної партії
«Опозиційний блок»)

— Маючи досвід роботи головою облдержадміністрації і знаючи село не з кабінетних височин, запевняю: сьогодні люди залишилися беззахисними на землі. У нас лише 10 відсотків населених пунктів виготовили нові генплани. Нині необхідно захистити права людей, профінансувати по факту з держбюджету виготовлення земельпорядних документів, генпланів. І досі не до кінця врегульовано питання про невиготовлені паї, відумерлу спадщину. Конче треба вноرمувати мінімальну плату за оренду паю: нині орендна плата в різних регіонах різниться у 2-3 рази. Потрібно на державному рівні відновити справедливість стосовно власників паїв. Слід узаконити норму, за якою орендар після спливання терміну оренди зобов'язаний повернути орендодавцю його землю не виснаженою, а такою, яка має товарну цінність.

ІНТЕРВ'Ю З ПРИВОДУ...

“ТЕРМІН ОРЕНДИ – ЦЕ ПИТАННЯ ВЛАСНИКА ЗЕМЛІ І ТОГО, ХТО ЇЇ ОРЕНДУЄ”

Про питання, які сьогодні на слуху багатьох, — мінімальний термін оренди сільгоспугідь, ринок землі — розмова з **Леонідом КОЗАЧЕНКОМ**, народним депутатом із фракції партії «Блок Петра Порошенка», головою міжфракційного об'єднання «За майбутнє України». Людиною у сільськогосподарській сфері не випадково: колишнім віце-прем'єром з аграрних питань і чинним багатолітнім головою Української аграрної конфедерації.

Взагалі, коли йдеться про термін оренди землі, то це питання власника землі і того, хто її орендує, — ділиться думками Леонід Козаченко. — Саме орендареві необхідно докласти зусиль, щоб переконати орендодавця віддати йому в оренду землю на якомога більший термін. Від цього залежатиме, наскільки сумлінно орендар ставитиметься до ниви і, зрештою, якою поверне власникові його ж землю. Це теж має бути переконливим аргументом для господаря наділу. З іншого боку, в угодах оренди я б залишав на користь власника землі таку вимогу, як коригування умов оренди, скажімо, через 2-3 роки, — щоб можна було переглянути вартість оренди з огляду на ту ж таки девальвацію гривні і не давати приводу власникові паю вважати себе ошуканим.

Встановлювати мінімальні терміни оренди сільгоспугідь примусом, «іменем закону», на мою думку, недоцільно. Єдина потреба в такій нормі примусу можлива для стратегічних інвестиційних проектів. Наприклад, для масивів під системами зрошення. Такий проект справді потребує мінімум 7 років для повернення вкладених коштів. За цих умов власник землі просто зобов'язаний надавати землю в

оренду на узаконений мінімальний термін.

В інших випадках примус — це пряме порушення прав власників паїв.

— Приблизники фіксованого законом мінімуму терміну оренди сільгоспугідь переконують, що така норма, мовляв, дозволить орендареві запровадити нормальну сівозмину.

— Якщо власник паю щороку змінюватиме орендаря, це безумовно негативно впливатиме на родючість землі, бо, як би цього не хотів орендар, а сівозміни на таких масивах практично не буде. «Разові» орендарі ніколи не дбатимуть про родючість землі. У них мета — відбити вкладене, ще й з прибутком. Це повинен розуміти надто перебірливий власник паю: такими частими «ротаціями» орендарів він лише виснажить свою землю, зрештою, знецінить її як товар. Натомість чим родючіша нива, тим реальніші сподівання її власника отримати за неї більшу плату — орендну чи ринкову, коли землю можна буде продавати.

— Як за цих умов можна досягти рятівного балансу інтересів орендодавця й орендаря, що, зрештою, убезпечив би від погуби наш неоціненний скарб — землю?

— Думаю, надзвичайно важливим у цій ситуації є прозорість процесу. Кожен власник землі повинен мати доступ до найширшої інформації про тих, хто хоче бути орендарем його наділу. Знати історію кожного з них. Якщо він знає, що це велика компанія, яка чесно і чесно поводить з іншими орендодавцями, дбає про розвиток сіл, звісно ж, він надасть перевагу їй. Якщо той, хто невідомо звідки з'явився в колі претендентів-орендарів, заманюватиме власників землі надто вигідними умовами, я б особисто дуже добре подумав, перш ніж підписати з ним угоду оренди, довіривши свій земельний пай. Хоча, звісно, чим більша на ринку оренди конкуренція, тим краще почуватиметься орендодавець.

— Нинішній механізм орендної плати, м'яко кажучи, вельми далекий від вимог прозорого ринку, дуже неповороткий і не встигає навіть за темпами девальвації. Дехто з експертів пропонує щороку прив'язувати плату за користування угіддями, скажімо, до вартості зерна.

— Не думаю, що це вихід. Упродовж року вартість зерна теж змінюється, щонайменше 4 рази. Переглядати стільки ж разів на рік умови оренди — ніхто такого робити не буде. Є світовий

критерій, який враховується при прийнятті рішення про вартість оренди, — ринкова вартість землі. У нас, на жаль, ринку землі немає. В орендних відносинах немає ні прозорості, ні справедливості: ошуканий або власник землі, або орендар. Сьогодні українська земля фактично знецінена. Коли матимемо реальний ринок землі, її вартість зросте. Відтак підніметься вартість оренди сільгоспугідь, яка в середньому відповідає 10 відсоткам вартості землі.

— Чи слід розуміти узаконення семирічного мінімуму оренди землі як сигнал про те, що ринок сільгоспугідь у нас запровадять не раніше, як через 7 років?

— Ні. Думаю, ці дії пов'язувати не варто. На мій погляд, ринок землі міг би давним-давно функціонувати, але люди були проти цього, бо не довіряли владі. Щоразу, тільки-но визначалася чітка дата відкриття земельного ринку, виникали схеми, за якими ця земля мала сконцентруватися в певних руках. А відтак ми ставали на порозі чергового масового ошуканства людей. Тому й була масована протидія скасування мораторію на купівлю-продаж сільгоспугідь. Як свідчить аналіз, проведений Українською аграрною конфедерацією, якби ринок землі запрацював сьогодні, приблизно 15 відсотків власників паїв виставили б свої наділи на продаж. Зате якби мали прозорий, зрозумілий ринок, де всі одне одному довіряли б, — охочих продати свою землю збільшилося б до 30 відсотків. Цей показник цілковито відповідає практиці країн Східної Європи. Там, звісно, у різних країнах ці процеси відбувалися по-різному, але загалом минуло не менше 10 років, перш ніж дві третини землі було перепродано. Проте за 30 років реформувань постсоціалістичних економік немає жодної

країни на східних теренах Європи, де відбулася б повна ротація власників сільгоспугідь.

Насправді, земля це не є щось таке, що забігли і купили. От якби її дозволили купувати іноземцям, до того ж без обмежень — отоді б наша земля стрімко подорожчала і її, звісно ж, прибрали б до рук чужинці. Відтак нам обов'язково треба застосовувати практику західних сусідів: з початком земельного ринку запровадити щонайменше 10-15-річну заборону на продаж землі іноземцям.

— Ви всерйоз вважаєте, що у нас можливий прозорий прогнозований ринок землі — в умовах тотальної олігархізації?

— Звісно, ні. Тому нині така значна суспільна недовіра до реформування земельного відносин. Треба знищити становий хребет нашої всесильної і всюдисущої корупційної машинерії, позбавити реальної влади олігархат, а вже тоді запроваджувати економічно здоровий ринок землі.

— Виходить так, що цього свята ще не скоро ждати?

— Очевидно. Хоча навіть у нинішніх вкрай важких умовах це реально зробити. Потрібна політична воля керівництва держави і владної еліти. За умов війни, тяжкої економічної кризи саме час розгорнути безкомпромісну жорстку боротьбу з корупцією, олігархізацією, провести реальні демократичні перетворення, і вже через 2-3 роки, коли люди нарешті почали б довіряти владі, цивілізовано реформувати земельні відносини.

Дуже важливі складники майбутнього ринку землі — розмір земельної ділянки, яку можна придбати, і чітке визначення тих покупців, хто має на цьому ринку першество. Європа і донині не зняла обмеження на розмір земельних ділянок. Лише США 5 років тому зняли ці ліміти: нині там можна придбати навіть міль-

йон гектарів землі. Але там однорідне суспільство: лише 6 відсотків бідних. В Європі основний принцип обмеження такий: вам дозволяється купити таку за розміром земельну ділянку, здавання якої в оренду не віднесла б вас до представника середнього класу. Це реальна ефективна загата латифундизації: вигідно купувати землю лише для того, аби на ній самому працювати. Якщо в умовах майбутнього ринку не зважимо на ці обмеження, ще й пустимо на торги іноземців, ми страшенно ошукано людей і не зробимо нічого доброго державі — латифундії це «торішний сніг» в господарюванні.

— То, може, варто запровадити перехідний період до земельного ринку, коли, скажімо, дозволяється продаж земельних паїв, але покупцем на цьому обмеженому ринку виступає лише держава?

— Це хотіли зробити. Але коли є недовіра до держави, цього теж робити не можна. Бо де гарантія, що уповноважений на це державний орган, скупивши землю, не віддасть її всю в оренду якомусь олігархові, наближеному до влади? Такий одержавлений земельний «напівринок» нині став би ще одним потужним розсадником корупції.

— Леоніде Петровичу, наостанок: чи ініціюватимете зміни до законодавчої новачки про мінімальний семирічний термін оренди сільгоспугідь, аби така вимога не поширювалася на землі ОСГ?

— Уже над цим працюємо. Група депутатів ініціювала такі зміни. На жаль, і в парламенті має місце недосконалість процесів законотворення. До того ж, ніде правди діти, доводиться боротися і чийсь войовничу непрофесійність, і чийсь відверте лобіювання інтересів.

Розмовляв
Валерій ЯСИНОВСЬКИЙ